

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA 200 ÉVES FENNÁLLÁSÁNAK TISZTELETÉRE SZERVEZETT RENDEZVÉNYEK A RÉGÉSZETTUDOMÁNY TERÜLETÉRŐL

BOLLÓK ÁDÁM¹ – KULCSÁR GABRIELLA² – LASZLOVSZKY JÓZSEF³ – LÖVEI PÁL⁴ – WOLLÁK KATALIN⁵
Magyar Régészet 15. évf. (2026) 1. szám, pp. 33–36.

Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya 2025 októberében számos programot szervezett a „Sokszínű tudomány” című programsorozat keretében, amelyek célja a Magyar Tudományos Akadémia 200 éves alapításának méltó megünneplése volt. Konferenciák, kiállítások, könyvbemutatók és egyéb kísérröprogramok [keretében](#) kerültek bemutatásra a bölcsészet- és társadalomtudományok gazdag hagyományai, illetve a jelentősebb kutatások eredményei. Mindezek lehetőséget nyújtottak arra, hogy a tudományos közösség mellett a nagyközönség is megismerkedhessen a II. osztályhoz tartozó tudományterületek sokszínűségével, valamint az újabb kutatások módszereivel és hozadékaival.

A program nyitórendezvénye a *Fejezetek a Magyar Tudományos Akadémia 200 éves történetéből* címmel, 2025. október 2-án megrendezett tudományos konferencia volt, amely betekintést nyújtott a II. osztályhoz tartozó tudományterületek sokrétű történetébe. A rendezvény [előadásai](#) kitértek a tervezett akadémiatörténeti tanulmánykötetre, valamint az Akadémia anyagi támogatásával évek óta folyó, változatos kutatásokra. A 11. a történettudomány, régészet, pszichológia, szociológia és politológia szakterületéről érkezett előadó a sikerek bemutatása mellett felhívta a figyelmet az intézményt évtizedek során ért bírálatokra és a múltban gyökerező működési problémákra is, valamint arra, miként valósíthatók meg az Akadémia céljai a folyamatosan változó társadalmi és politikai környezetben.

A konferencia bevezető beszédét Benkő Elek akadémikus tartotta; ezt követően az említett tudományágak képviselői a tudós testület történetével, az akadémikusok életpályájával és tudományos munkásságával foglalkozó előadásokban mutatták be az intézmény elmúlt két évszázadát, emellett egyes kutatási területek tudománytörténeti ismertetésére is vállalkoztak. A régészethez és más társtudományokhoz is kapcsolódó összefoglalásban tekintette át Langó Péter (ELTE HTK) a magyarok eredetének kutatását, egy olyan témát, amely a kezdetektől fogva foglalkoztatta az Akadémiát. Ez a téma ugyanakkor jól illusztrálja, hogy a nyelvészeti

1. kép. Az „Évszázadok a Duna partján” című kiállítás megnyitója (fotó: Szigeti Tamás, MTA)

¹ ELTE HTK Régészeti Kutatóintézet; e-mail: bollok.adam@htk.elte.hu

² ELTE HTK Régészeti Kutatóintézet; e-mail: kulcsar.gabriella@htk.elte.hu

³ Central European University PU (Bécs); e-mail: laszlovj@ceu.edu

⁴ ELTE HTK Művészettörténeti Kutatóintézet; e-mail: lovei.pal@abtk.hu

⁵ Örökségvédelmi szakértő; e-mail: katalin.wollak@gmail.com

és régészeti vizsgálatok mellett a legújabb, például genetikai tudományos eredmények milyen alapvető változást hoznak ismereteinkben egy olyan kérdés kapcsán, amely sokszor nem volt mentes a politikai vagy ideológiai befolyástól, és ugyanakkor a társadalom szélesebb köreit is foglalkoztatja.

A konferenciát követően nyílt meg a székház előcsarnokában a Széchenyi István térhez kapcsolódóan a Duna pesti oldalának történetét 1865-ig bemutató, *Évszázadok a Duna partján. Contra-Aquincumtól az Akadémia palotájáig* című [kamarakiállítás](#) (1. kép). A művészettörténész kurátor, Papp Gábor György (ELTE HTK) mellett további öt régész és történész szakember – Benkő Elek (ELTE HTK), Horváth Viktória (MNM), Sudár Balázs (ELTE HTK), Szabó Ádám (MNM), Vida Tivadar (ELTE BTK, ELTE HTK) – régészeti, levéltári, tárgyi és képi források segítségével, a társintézmények (ELTE BTK, MNM, BTM) közreműködésével jelenítette meg a terület város- és intézménytörténeti szerepét, külön hangsúllyal a székház tervezésére és felépítésére. A Parlament alapozásakor talált, fehér márványból faragott, római, esetleg reneszánsz kori, kvalitásos női fej, a belvárosi Molnár utca egyes középkori kisleletei, a parlamenti mélygarázs helyén előkerült, az akadémiai székház építéskori cserépkályháival összevethető, 19. századi kályhacsempék eddig részben még a szakemberek számára is ismeretlenek voltak. A legfrissebb leletek, a székház 2025-re felújított dísztermének padlója alatti feltöltésből kiemelt gipszdíszítmények a ma már az 1880–1890-es évek színpompás kifestéséről híres helyiség építéskori puritánabb kialakításának tanúi. Rövid beszámoló megtekinthető az MTA [YouTube csatornáján](#); a kiállítás teljes anyagát a Filozófiai és Történettudományok Osztálya kis katalógusban jelentette meg.

A konferencia és a kiállítás megnyitása után hat jelentősebb [kiadvány](#) bemutatójára is sor került 2025. október 2-án. A *Levelek II.* című kötet Eötvös József első miniszterségének időszakából származó levelezésének fontos forrásgyűjteménye, amely új ismeretekkel szolgál a Batthyány-kormány tagjának sokrétű hivatali feladatairól és tevékenységéről. Az *MS mester és kora. Kiállítási katalógus* a késő középkori magyarországi művészet egyik legjelentősebb alkotóját, az MS mesterként ismert művészt és korát bemutató, 2025-ben a Szépművészeti Múzeumban rendezett kiállítás anyagát tartalmazza. A *The self in ancient and early modern philosophy* című, nemzetközi szerzőgárda által összeállított kiadvány tanulmányai az énről szóló bonyolult és sokoldalú filozófiai fogalomhalmazt vizsgálják görög-római és kora újkori kontextusban. Az *Ókortörténet és feliratok. Studia Epigraphica Pannonica 15–16.* és *Studia Epigraphica Pannonica Suppl. III.* kötetek a római kori Pannonia feliratos köemlékei feldolgozásának újabb eredményeit tartalmazzák.

Két régészeti publikációval is megismerkedhettek az érdeklődők. Elsőként Bondár Mária (ELTE HTK) mutatta be Kiss Viktória *Bronzkori élettörténetek Magyarországon: Kr. e. 3–2. évezred* című könyvét. A kötet egy közel 10 éves kutatási sorozat eredményeit foglalja össze olvasmányos stílusban, tudományos igényességgel. A Kiss Viktória által 2015 óta irányított Lendület kutatások egyik célja az volt, hogy a 4000 évvel ezelőtti bronzkori társadalmak, azon belül az egyének történetét is feltárja tudományterületeken átívelő módszerekkel. A most kézbe vehető könyv magyar és angol nyelven, a *Hereditas Archaeologica Hungariae* könyvsorozat 5. köteteként a Régészeti Intézet és az Archaeolingua Kiadó közös kiadásában, az MTA könyv- és folyóirat-kiadási pályázatának támogatásával jelent meg.

Végül Borhy László (ELTE BTK) ismertette az ELTE BTK Régészettudományi Intézet *Dissertationes Pannonicae* sorozatában Dévai Kata által jegyzett, *Vessel glass from late Roman burials in Pannonia* (Ser. IV Vol. 5) című kötetet. A szerző közel ezer késő római kori pannoniai üvegedény vizsgálatára alapján új tipológiai rendszert hozott létre, és képet adott a korszak jellegzetes formáiról, az üvegedények szerepéről a tartományban, továbbá kísérletet tett bizonyos műhelyek azonosítására, illetve a pannoniai üvegyártás főbb tendenciáinak felvázolására. A könyvbemutató teljes anyaga megtekinthető az MTA [YouTube csatornáján](#).

A rendezvénysorozat következő állomása az MTA Székház Nagytermében 2025. október 7-én tartott, *Multidiszciplináris kutatások a régészetben* című egész napos konferencia volt (2. kép), melynek keretében a régészettudományi kutatásokban alkalmazott összetett módszerek felhasználásának különböző lehetőségeivel lehetett megismerkedni a környezetrégésztől az archeometrián át az archeogenomikáig. Az MTA Régészeti Tudományos Bizottsága által szervezett konferencia előadói az elmúlt évtizedek során a régészeti diszciplína más tudományágakkal való együttműködésének legfrissebb eredményeit mutatták be. A közö-

2. kép. A „Multidiszciplináris kutatások a régészetben” című konferencia előadásának részlete (fotó: Szigeti Tamás, MTA)

3. kép. Török László akadémikus tudományos munkásságának bemutatása (fotó: Szigeti Tamás, MTA)

sen végzett kutatások jelentősen támaszkodtak a régészeti helyszínek és leletanyag roncsolásmentes vizsgálatára, amelyek új távlatokat nyitottak a táj, a környezet és a klimatikus változások kutatásában; valamint az archeogenetikai, fizikai antropológiai és izotópkémiai módszerek alkalmazására, amelyek a történelmi közösségek eredetének, mobilitásának és társadalmi szerveződésének feltárásában nyitottak új lehetőségeket. A konferencia 15 [előadása](#) az őskortól a kora újkorig követte nyomon a legújabb kutatásokat, betekintést nyújtva az ezek kínálta új narratívákba. Az előadónap első felében az őskor kutatását az újkortól a bronzkorig öt előadás tekintette át, beemelve két Lendület, valamint egy European Research Council (ERC) által finanszírozott projekt legfrissebb eredményeit. A római kor és a késő ókor interdiszciplináris kutatásait az archeometriai vizsgálatok és a Lendület kutatócsoport által alkalmazott biorégészeti szempontok alapján ismerhettük meg négy előadásban. A népvándorláskori migrációk és rokonsági szerveződéseket az ERC Synergy HistoGenes projekt kutatásai nyomán mutatta be két előadás. A 9–11. század biorégészeti és archeogenetikai eredményekkel bővült történetét követhettük nyomon a Tisza-Maros közben és Mosaburg/Zalavár Karoling-kori központ körzetében. A középkort a Pilis környezetrégészeti kutatásai és az üvegleletek archeometriai vizsgálatainak bemutatása képviselte. A konferencia előadásai megtekinthetők az [MTA YouTube csatornáján](#).

A gazdag eseménysorozat utolsó eleme az MTA Filozófiai és Történettudományok Osztálya és az Ókortörténelmi Tudományos Bizottság által szervezett *Ókortudomány és azon túl – Ancient Studies and Beyond* című, 2025. október 17-én megrendezett nemzetközi tudományos [konferencia](#) volt, amellyel az Akadémia és az ókortudomány kapcsolata, valamint Török László akadémikus (1941–2020) tudományos munkássága előtt kívántak tisztelegni. Az egész napos konferencia lehetőséget kínált az újabb hazai és nemzetközi kutatások eredményeinek bemutatására az ókori Egyiptom, a Közel-Kelet, Görögország és Róma térségéből az ókortörténet, régészet, nyelvészet, filozófia tudományterületeiről. Az érdeklődők az [MTA YouTube csatornáján megtekinthetik](#) az [előadások](#) teljes anyagát. A hallgatóság az előadások után az ELTE BTK Régészettudományi Intézet Könyvtárában kötetlen beszélgetés keretében tehetett fel kérdéseit az előadóknak. A Magyar Nemzeti Múzeum támogatásának köszönhetően a résztvevők szakmai vezetés keretében tekinthették meg a Seuso-kiállítást.

A tudományos ülészek bevezetőjeként Bács Tamás idézte fel érzékletesen Török László, a Nubia és a késő ókori Nílus-völgy művészete területén kiemelkedő életművet létrehozó tudós és a művelt polgár alakját (3. kép). A konferencia egyiptológus és nubiológus előadói Török kiemelkedően tág kutatási területeinek egyes konkrét kérdéseire, illetve szűkebb témáihoz kapcsolódóan az ókori Nílus-völgy istenségeiről, társadalmi berendezkedéséről, reprezentációs kultúrájáról és történelmi eseményeiről mutatták be legújabb szakmai eredményeiket, számos esetben az egyes témában Törökkel folytatott korábbi baráti vitáikat is felidézve. A tágabban vett ókortudomány művelői a szöveges és a tárgyi emlékek összevetéséből születő történelmi rekonstrukciók módszertani kérdései, az ókori műalkotások modern hamisítványainak vizsgálata,

Bollók Ádám et al. • A Magyar Tudományos Akadémia 200 éves fennállásának tiszteletére szervezett rendezvények...

az antik gondolkodók műveinek értelmezése és a késő ókori kulturális átalakulások feltárása terén Török László által végzett úttörő munkákhoz és az ókori emberek jobb megértéséhez mindig új utakat kereső tudós élénk módszertani érdeklődéséhez kapcsolódó előadásokkal tisztelegtek tanáruk és barátjuk emléke előtt.

Mindez jól mutatja, hogy az elmúlt évben kezdődött, de idén is folytatódó akadémiai programsorozatban sok és változatos régészeti programra is sor került, amelyek a tudományterület sokakat érdeklő eredményei mellett külön is nagy hangsúllyal foglalkoztak a más tudományokhoz fűződő kapcsolatokkal, a Magyar Tudományos Akadémia sokrétű tevékenységével.